

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Historia etzana

AEB, 1960. NASA *viscolastic* izeneko material berria garatzen hasi zen, espazioan astronauten atsedena hobetzeko asmotan. Geroago, koltxoi biskoelastikoek lur hartu zuten, eta helburu terapeutikoekin erabiltzen hasi ziren ospitaletan. Azken urteetan koltxoi horien erabilera zabal-tzen ari da etxeetan. Eta ziur alor honetan laster izango direla berrikuntzak, gizakia gizaki denetik lo ahalik eta erosoan egiteko bideak bilatu baititu.

Kobazuloaren txoko batean hosto pila ipini, larruz estali eta prest dugu historiaurreko koltxoia. Baina nomadismoari agur esan eta gizakiek bizimodu egonkorragoa hautatu zutenean, lo egiteko oinarri erosoagoa bilatu zuten. Lastaira ondasun bihurtu zen eta, beraz, maila sozialaren sinbolo. Horrela, Egiptoko faraoiek zapi harro eta bigunez babestutako egurrezko oheak zituzten. Herri xeheak, aldiz, lurtean ipinitako palmondo hostoen gainean egiten zuten lo. Grezian ere, ahal zutenek egurrezko, harrizko edo marmolezko oheak zeuzkaten, oihal lodiz estalita.

Erroman, koltxoia bilgune bilakatu zen. Haren gainean hartzen zituzten bisitak eta haren gainean egin oturuntza amaigabeak. Metalezko oheak artilezko koltxoiz eta lihozko zapiz babestuta zeuden. Baina orduan ere, goi mailako erromatarren eskura baizik ez zegoen luxu hura. Besteak zuntz begetalez egindako oheetan etzaten ziren. Erromatarrek izan ziren urezko ohea asmatu zutenak; ur epelez betetzen zuten matalaza, lo hartzeko mesedegarria zelakoan. Inperioak behera egin zuenean, koltxoia bide bera hartu zuen. Erdi Aroan zoru-ko edozein txoko bihurtu zen etzaleku, eta lastoa edo zerrautsa erabili ohi zituzten lurraren hotza eta gogortasuna apaltzeko.

Malguki koltxoia XVII. mendean asmatu zuten, baina mende batzuk eta hainbat hobekuntza behar izan zituen eroso eta isila izateko.

Berpizkundeak iraultza ekarri zien koltxoiei ere. Ordura arte erabilitako material organikoak usteldu egiten ziren, eta gizakien etzaleku izandakoa berehala bihurtzen zen arratoien eta intsektuen bizitoki. Leonardo da Vincik berak behin idatzi zuen “hildako kreaturen hondakinen gainean” lo egin behar izan zuela. Higienea hobetze aldera, lastoa zakutan sartzen hasi ziren; zakuek botoiz itxitako zuloa zeukaten, lastairaren edukia berri edo aireztatzeko. Baina hezetasunak eta kiratsak gaueroko lagun izaten jarraitu zuten, Guillaume Dujardin Frantziako gorteko tapizariaren asmakizuna iritsi arte. Olanazko zakua argizariz babestu, balbula batzuk ipini eta airez bete zuten: airezko lehen koltxoia egin zuten.

XVII. mendearen hasieran asmatu zuten malguki-koltxoia. Baina produktu garestia zen. Horregatik XX. mendea bitartean, artile hutsezko koltxoia izan ziren gehien erabiltzen zirenak. Gainera, hasierako malgukiak zilindrikoak ziren, berehala deformatzen ziren, koltxoia zulatzea ere lortzen zuten, eta bizkarreko arazoak sortzen zizkioten gainean etzaten zenari. Arazoa 1850eko hamarkadan Heinrich Westphal alemaniarrek konpondu zuen malguki konikoak sortuz. Eta ordutik aurrera, bizkarra ez baina belarriak gogaitu zituen malgukien arteko marruskaduraren zaratak. James Marshallek zakutxo bana ipini zien malgukiei eta, horrela, erabiltzaileen bizkarra eta intimitatea, biak, babestea lortu zuen. 1950eko hamarkadatik aurrera material sintetikoek artilea ordezkatu zuten, aparrak lehenik eta latexak ondoren. Eta egun, ilargira bidaiatzeko ametsa gehienontzat oraindik utopia hutsa bada ere, astronautek bezala lo egiteko aukera dugu. ■

ARRASTOAK

MOSKUKO KGBren kuartel nagusia izandakoan giza arrastoak aurkitu dituzte berriki. Sobietar inteligentziaren egoitza nagusi ohia (argazkian) Nikolskaya kalean dago, Plaza Gorria eta Lubyankaren artean, eta guztira 34 eskeleto topatu dituzte, guztiak balaz zulatuak. Arrastoak ikertzen hasi dira eta, behin behineko emaitzen arabera, hilketak 1930eko

hamarkadan gertatu ziren, Stalinen Purga Handiaren garaian hain zuten. Dirudienez, garbiketa haren frogak ez zituzten behar bezala estali. Eta hala ere, izebergaren punta baino ez dira hezur horiek; 1937an, Purga bere gorenean zenean, eguneko 1.000 exekuzio burutzera iritsi ziren. Hezurren ondoan herdoildutako pistola bat ere aurkitu dute.